

 HELGELANDSSYKEHUSET
HELGELAANTEN SKIEMTJEGÆTIE

ADHD hos voksne – hva trenger vi å vite?

v/Venke Arntsberg Grane, Spesialist i
nevropsykologi/PhD kandidat

Nevropsykologisk avdeling - psykisk helse, rus og
somatikk

Kvalitet

Respekt

Trygghet

Kjøreregler for forelesningen

NB: Forelesningen vil bli tatt opp og lagt ut på YouTube etterpå.

Hvis du ikke ønsker å komme med på opptaket, skru av mikrofonen og video, og ikke del skjermen din.

Du kan også velge å forlate denne forelesningen nå.

Ved spørsmål underveis:

- ✓ bruk chat feltet
- ✓ meld deg muntlig

Vi besvarer etter forelesningen, evt. også på mail
Venke.arnsber.grane@helgelandssykehuset.no

Hvem er jeg.....

- ✓ 1993: Psykolog fra Universitetet i Bergen
- ✓ 1993 – 1999: PPT Vefsn region/Statped (Helgeland)
- ✓ 2002: Spesialist i nevropsykologi (NPF)
- ✓ 1999: Helgelandssykehuset – mandat etablere og utvikle nevropsykologien som Helgelandsfunksjon
- ✓ 2004 - 2009: Styremedlem og nestleder for Norsk Nevropsykologisk forening (NNF)
- ✓ 2006: Ny stilling 50% klinisk/fagrådgiver og 50% forskerstilling i HSYK

- ✓ 2011 - : PhD utdanning/doktorgradsarbeid
- ✓ 2012 - : 0 % stilling ved UNN, R-FAAT, Nevropsykiatrisk konsultasjonsteam
- ✓ 2009 – 2019: Leder - valgkomiteen for NNF
- ✓ 2020 - : 0 % stilling ved Psykologisk institutt, UiO.

Nevropsykologisk avdeling; poliklinikk og forskningsenhet 2021

Nevropsykologisk avdeling

- **avdelingsleder:** Arnfrid Farbu Pinto
- **testteknikere:** Elisabeth Åsmo, Maria Forsmo
- **postdoktor:** Andras Puszta
- **psykolog i spesialisering/nevropsykolog:** Tarjei S. Amundsen, Julie Høstland
- **psykolog i spesialisering, voksen:** Maiken Ravnå
- **spesialister i nevropsykologi:** Tonje C. Hansen, Jørgen Sundby, Nina Bang, Roar Glefjell, Erlend Brovold, Marianne Thompson, Anne-Kristin Solbakk & Venke A. Grane,
- **forskere:** Venke A Grane, Ingrid Funderud, Tor Endestad, Anne-Kristin Solbakk, Rene Huster
- **psykiater:** Bouke Strikwerda

Forskningsgruppen 2021

Forskningsprosjekt som studerer kognitiv kontrollmekanismer hos voksne med ADHD
adult ADHD II

Deficits of inhibitory and attentional control in adult ADHD, and their improvement through neuromodulation

- ✓ *Venke Arntsberg Grane*
- ✓ *Tor Endestad*
- ✓ *András Puszta*
- ✓ *Maria Forsmo*
- ✓ *Anne-Kristin Solbakk*
- ✓ *Ingrid Funderud*
- ✓ *Rene Huster*

Cognitive control in Adult ADHD-II

Deficits of inhibitory and attentional control in adult ADHD, and their improvement through neuromodulation

UofC

UC Berkeley

UiO : Universitetet i Oslo

UiT
NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Helgeland Hospital

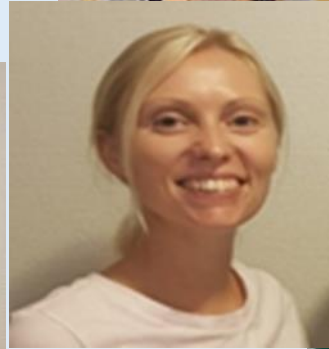

ADHD Norge

UiT

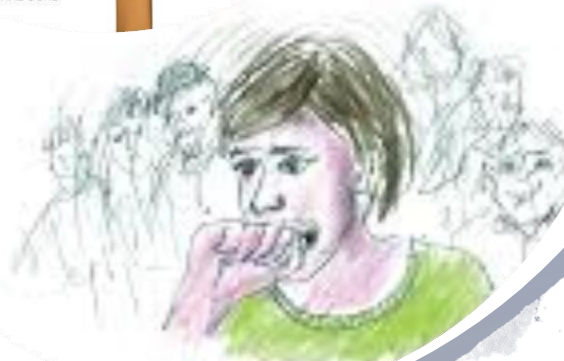
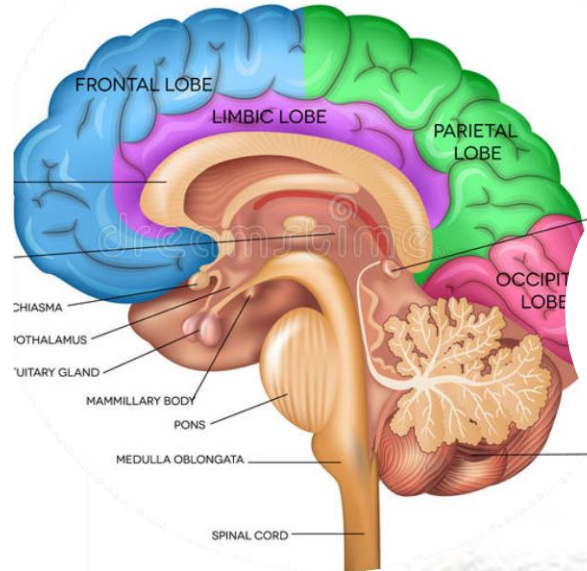
Sykehuset i Vestfold

HELSE SØR-ØST

SYKEHUSET I VESTFOLD

Nevropsykologi – der psykologien studerer, utreder og diagnostiserer forholdet mellom hjernen, hjernens funksjon og atferd

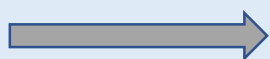

- ✓ Tester, undersøkelser, eksperimentelle design - utviklet for å kartlegge kognitive funksjoner sensitive for hjernerelaterte skader og sykdommer – oppmerksomhetsfunksjoner, arbeidsminne, problemløsning, hukommelse, etc.
- ✓ Rapporteringsskjema, strukturerte kliniske intervjuer, observasjoner som kartlegger symptomer, psykososial- og følelsesmessig fungering

Hvem og hva i nevropsykologien ?

Metoder og kompetanse
tilpasset alder

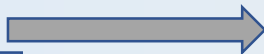
Barn
6 – 15 år

Fokus på barnet
og deres foresatte

Ungdom og unge
voksne
15- 23 år

Pasient i fokus,
bruk av
informanter

Voksne og eldre
24 – 87 år

Pasient, ektefelle
og pårørende

Når gjør man nevropsykologisk undersøkelse – når behovet er differensialdiagnostisk vurdering og funksjonskartlegging

- ✓ Hodeskade/Hjerneslag/Hypoksi (hjertestans, nærdrukning)
- ✓ Langvarig eksponering - toksiske substanser
- ✓ Mistanke/kjent nevrologisk lidelse (Demens, Parkinson, MS)
- ✓ Sammensatt/langvarig psykiatrisk eller nevropsykiatriske tilstand
- ✓ Diagnosegrupper: ADHD, psykose/schizofreni, Depresjon, Nakolepsi, Tourette
- ✓ Vurdering av helsekrav for førerkort
- ✓ Spesialisterklæringer
- ✓ Lærevansker

I nevropsykologien testes:

- Hvordan hjernen bearbejder sanseinntrykk
- Oppmerksomhetsfunksjoner
- Mental effektivitet og tempo
- Verbal og visuell innlæring og hukommelse
- Språklige evner
- Abstrakte og logiske resonnering
- Motoriske funksjoner
- Reguleringsfunksjoner - planlegging, problemløsning, fleksibilitet, impulsivitet
- Generell intellektuell kapasitet (IQ)

I nevropsykologien testes:

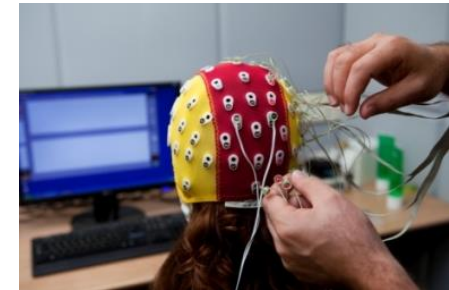
Kognitive funksjoner

- de prosesser som gjør at sanseinntrykk blir til meningsfylte mentale opplevelser og erfaringer
- I kognitive prosesser forstår, bearbeider, og tolker vi virkeligheten

Forskningsmetoder

Studerer kognitive kontrollfunksjoner ved hjelp av nevropsykologiske testdata og elektrofysiologiske målinger

TOVA Summary

ID: 10009 Joe Johnson (Nov 20, 1994) Visual T.O.V.A. (v7.3-4377 sn017151)
 Male - 13y 2m 30d Feb 19, 2008 at 10:27 AM

T.O.V.A. Interpretation
 The results of this T.O.V.A. test are borderline, and may suggest an attention problem, including ADHD.

Session and Response Validity
 The test was completed with no interruptions or excessive errors, and administered at the appropriate time of day (6:00am - 1:00pm), matching the conditions of the T.O.V.A. normative studies.

Treatment
 None entered.

Comparison to the Normative Sample
 The overall performance was borderline.
 Impulsivity (commission errors) was borderline in Q3.

RT Variability

Response Time

Commission Errors

Omission Errors

Attention Performance Index
 The Attention Performance Index of 2.70 is Note: This finding does not rule out a diagnosis of ADHD. Sources of information, such as Comparison collateral information (such as behavior rat

-10 ADHD Sample

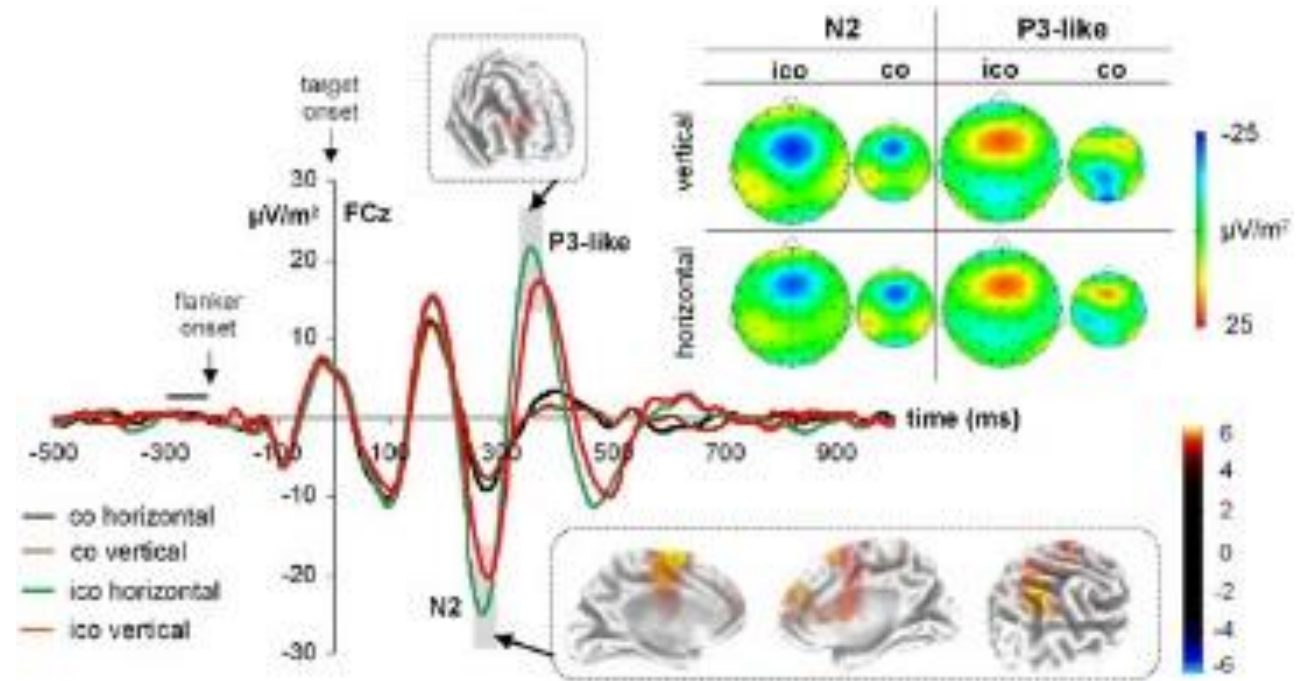

Teacher Profile Form

Student Name: Joshua Date: 11 / 5 / 99
 Teacher Name: J.S. Grade: 2nd Age: 8

Factor	Instr	Stat	Spont Control	Instr	Working Memory	Plan Org	Org of Material	Monitor	Self	Att	Acc
T score	70	61	71	54	74	63	54	61	69	63	67

800.PAY.ATTN • HP
 3321 Cerritos Ave. Los Alamitos, CA 90720 U.S.A. • P
 Copyright © 2010 Lawrence M. Greenberg. All rights reserved.

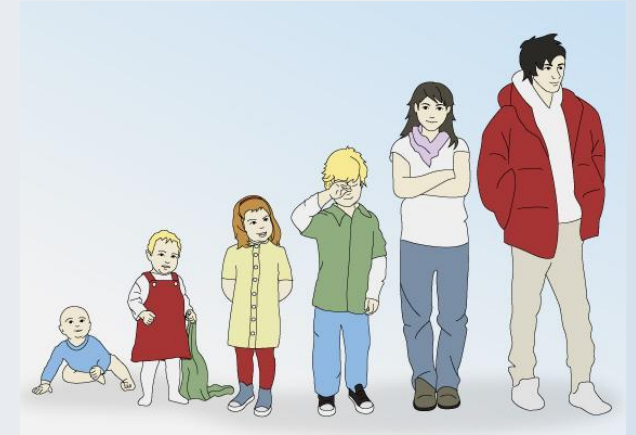

ADHD

If there is no conductor, the orchestra will not produce good music Thomas E. Brown, Ph.D

Nevroutviklingsforstyrrelse

- ✓ Kjernesymptomer: oppmerksomhet, hyperaktivitet og impulsivitet (ICD-10, DSM-V)
- ✓ Symptombildet påvirkes av alder og utvikling
- ✓ Varer inn i voksen alder – antatt 50% av barna

Funksjonssvikt

- ✓ Mellommenneskelige relasjoner (Barkley, 2002, Aanonsen, 2004)
- ✓ Læring- og utdanning (eksekutiv svikt)
- ✓ Yrke (Barkley, 2002)

Komorbiditet

- ✓ Affektive lidelser
- ✓ Angst
- ✓ Rus

KJERNESYMPTOMER

..... normal atferd – men i unormal form og mengde kjenner mange seg annerledes

UOPPMERKSOMHET

- ✓ Oppmerksomhetskontroll
- ✓ Avledbarhet
- ✓ Nedsatt arbeidshukommelse

AKTIVITETSREGULERING

- ✓ Hyperaktivitet
- ✓ Regulering av tenkning og motorisk aktivitet

IMPULSIVITET

- ✓ "Handler" først – tenker og føler etterpå
- ✓ Upassende verbale kommentarer
- ✓ Selvdisciplin i atferd – også risikoatferd

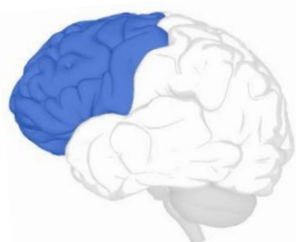
Atferdskriterier avgjør diagnose

Eksekutive funksjoner

Defineres som «top-down prosesser» Stuss & Levine, 2002

- ✓ Kontroll av mentalt fokus
- ✓ Arbeidsminne
- ✓ Responshemming
- ✓ Selvregulering
- ✓ Sekvensering av atferd
- ✓ Fleksibilitet
- ✓ Planlegging – organisering
- ✓ Metakognisjon

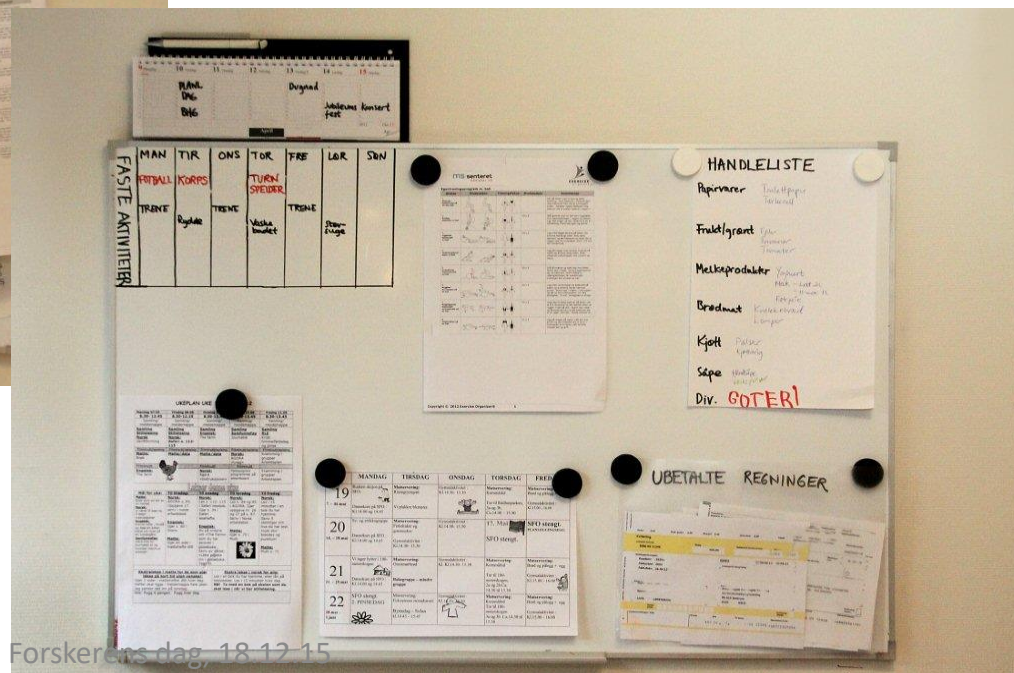

Anatomisk lokalisering (Stuss, 2011)

..... de evner vi trenger for å danne mål, og for effektivt å kunne nå målene våre (Lezak, 2012)

Eksekutiv funksjon – som hverdagsfunksjon

Forskningsprosjekt i Helgelandssykehuset:
Adult ADHD I: 2009 -

Atferdsmessige, Nevrokognitive og
Elektrofysiologiske karakteristika ved
ADHD hos voksne

Task-dependent EEG-changes in adult ADHD

András Puszta^{1,2}, Rene Huster^{1,2}, Anne-Kristin Solbakk^{1,2,3,4}, Ingrid Funderud¹, Tor Endestad^{1,2,3}, Venke Arntsberg Grane^{1,2}

1: Helgeland Hospital, Department of Neuropsychology

2: University of Oslo, Department of Psychology

3: RITMO Centre for Interdisciplinary Studies in Rhythm, Time and Motion

4: Dept. of Neurosurgery, Oslo University Hospital

HELGELANDSSYKEHUSET

- Previous studies showed impairment of inhibitory control in attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD), that often persists into adolescence and adulthood
- The P300 event-related potential (ERP) and frontal midline theta are well-described correlates of cognitive control
- There is a lack of knowledge on whether and how nested neural oscillations are altered in adult ADHD
  - Both during resting state and cognitive tasks

Aim:
Investigate whether EEG activity differs between adult ADHD patients and healthy controls

Compare Go-NoGo Task to resting state

Within Go-NoGo Task

- Cross-frequency coupling
- Phase-connectivity (inter-site phase clustering)

2 x 2 ANOVA:

State (Task / Rest) x *Group* (ADHD / Control)

Participants:

34 adult ADHD patients

Newly diagnosed and treatment-naive
Combined type (DSM-IV)

14 male; mean age = 32 (18-51)

30 matched healthy controls

Same age, gender and education

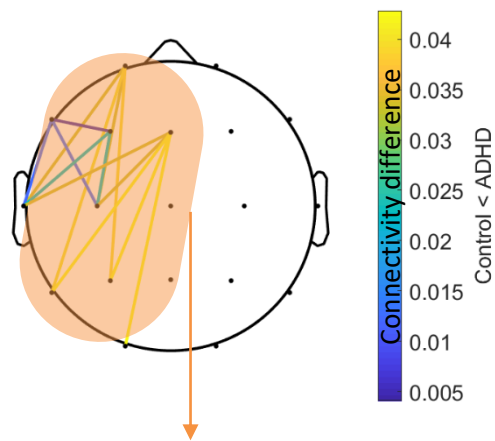
- P300 amplitude, latency
- Frontal theta power

2 x 2 ANOVA:

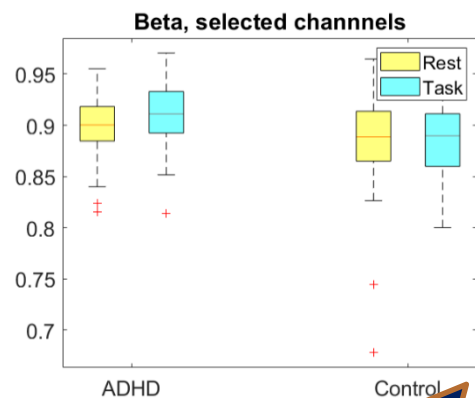
Condition (Go / NoGo) x *Group* (ADHD / Control)

Phase connectivity

Between Groups Beta and gamma

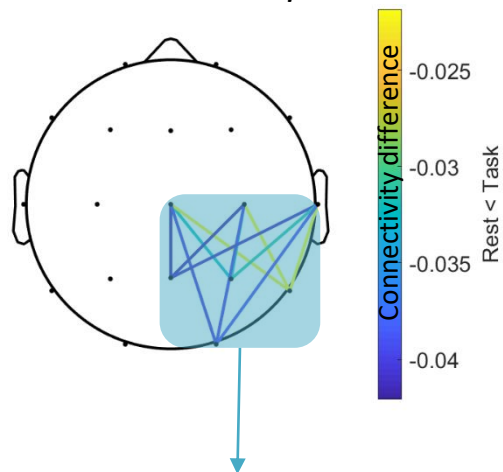

Averaged inter-site phase coherence

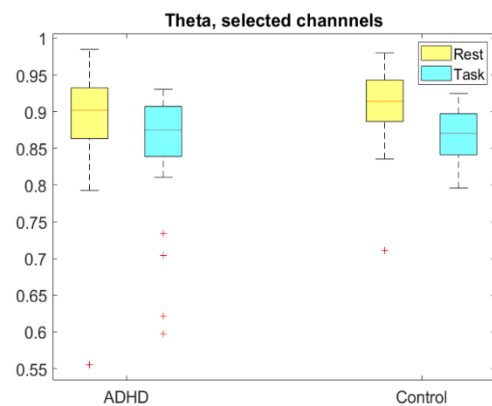

Increased high-frequency phase connectivity over left fronto-parietal electrodes in ADHD compared to healthy controls across states.

Between States Theta and alpha

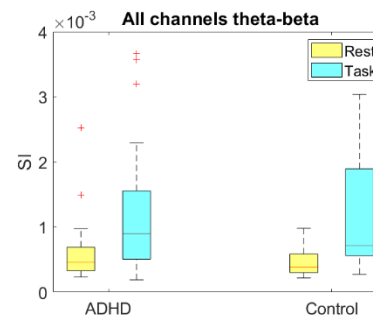
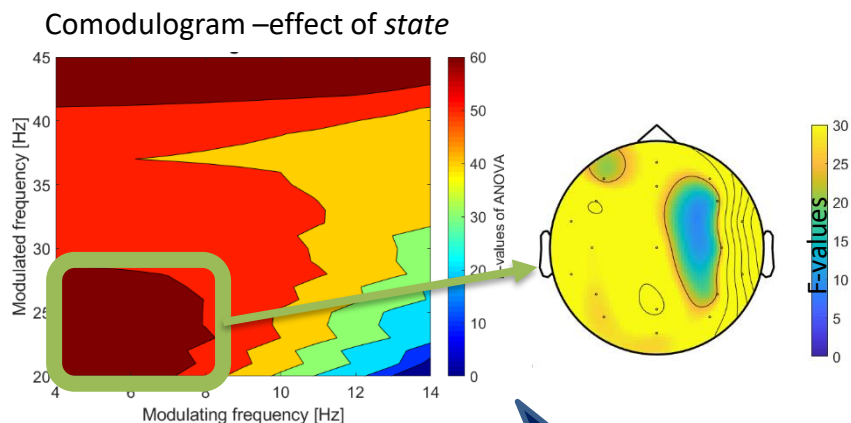
Averaged inter-site phase coherence

Increased low-frequency phase connectivity over right parieto-occipital electrodes during rest compared to the task state across groups.

Cross-frequency coupling

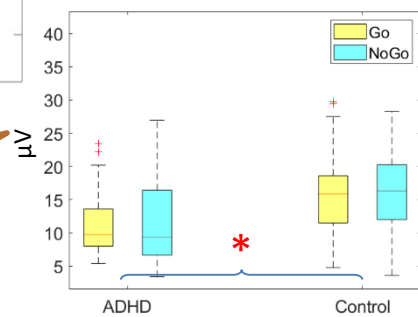
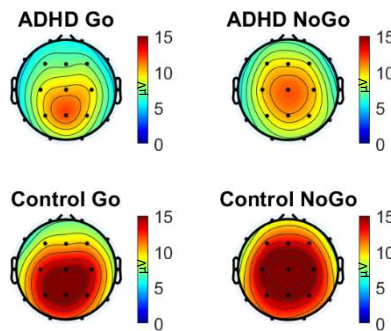
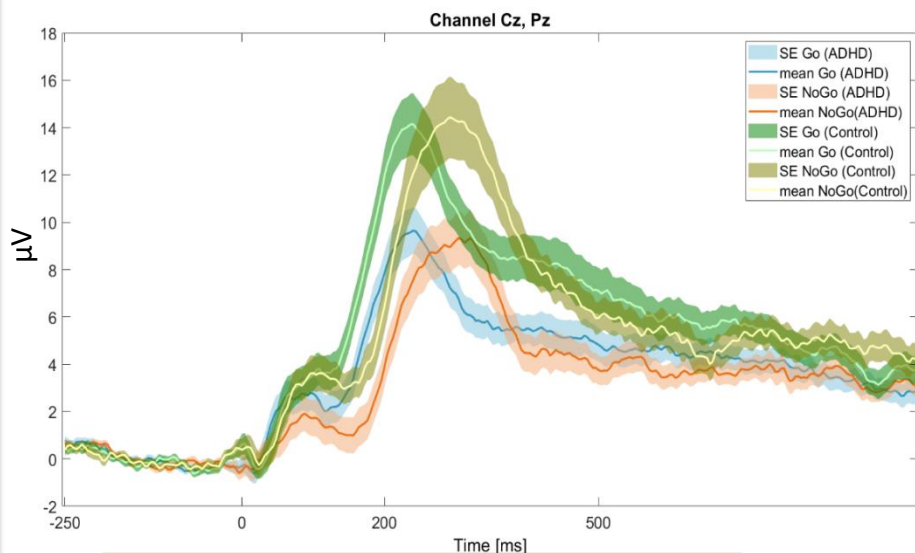
Theta-beta CFC

Increased theta-beta CFC during task compared to resting state across groups – no difference between groups

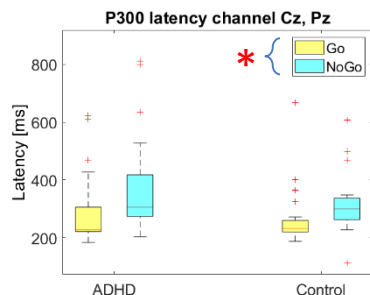
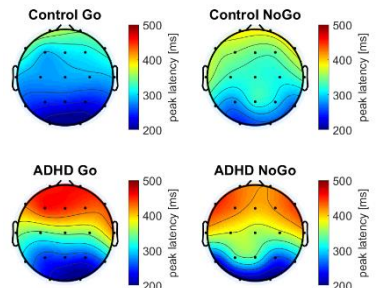
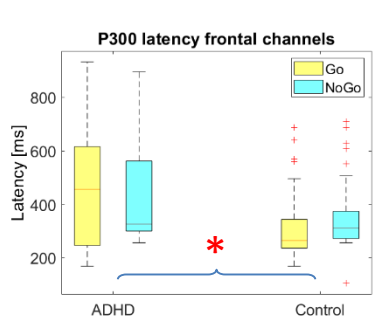
ERP

P300 peak amplitude

Attenuated P300 amplitude in ADHD compared to healthy controls across task conditions

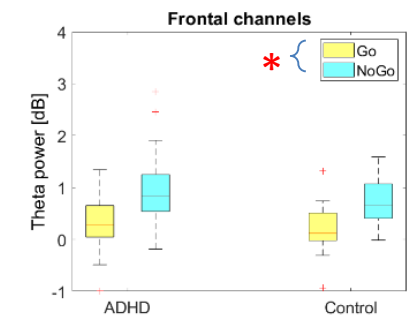
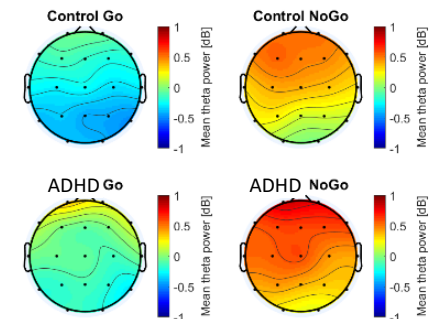
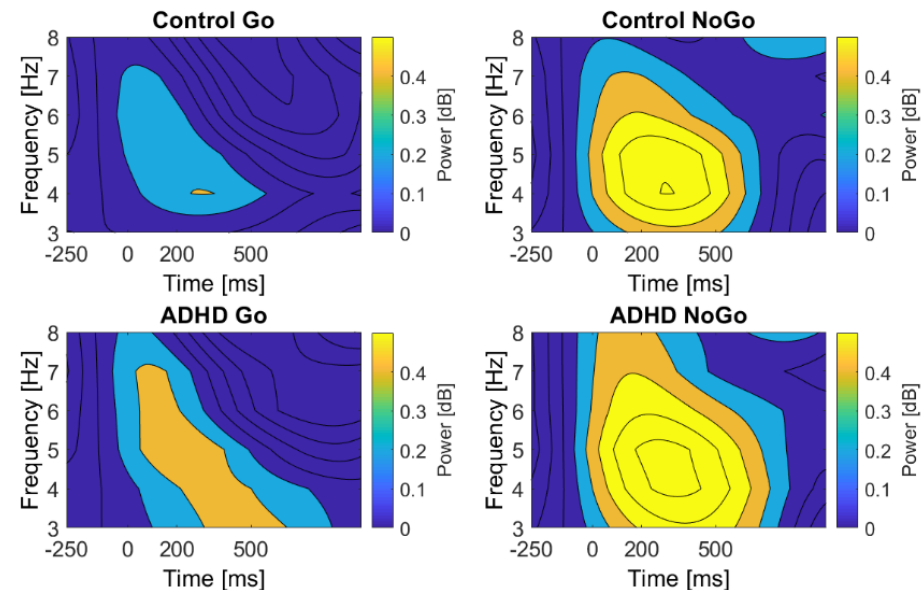
P300 peak latency

P300 peaks later in ADHD compared to healthy controls over frontal channels

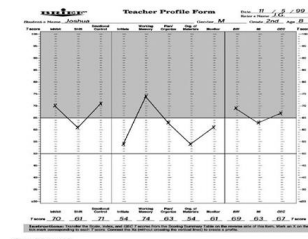
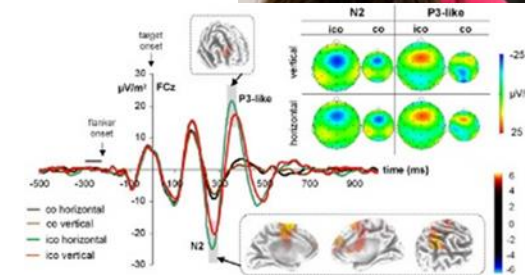
P300 peaks later in NoGo trials compared to Go trials over central channels across groups

Theta power

Increased theta power in NoGo trials across groups
Increased theta power in ADHD across conditions

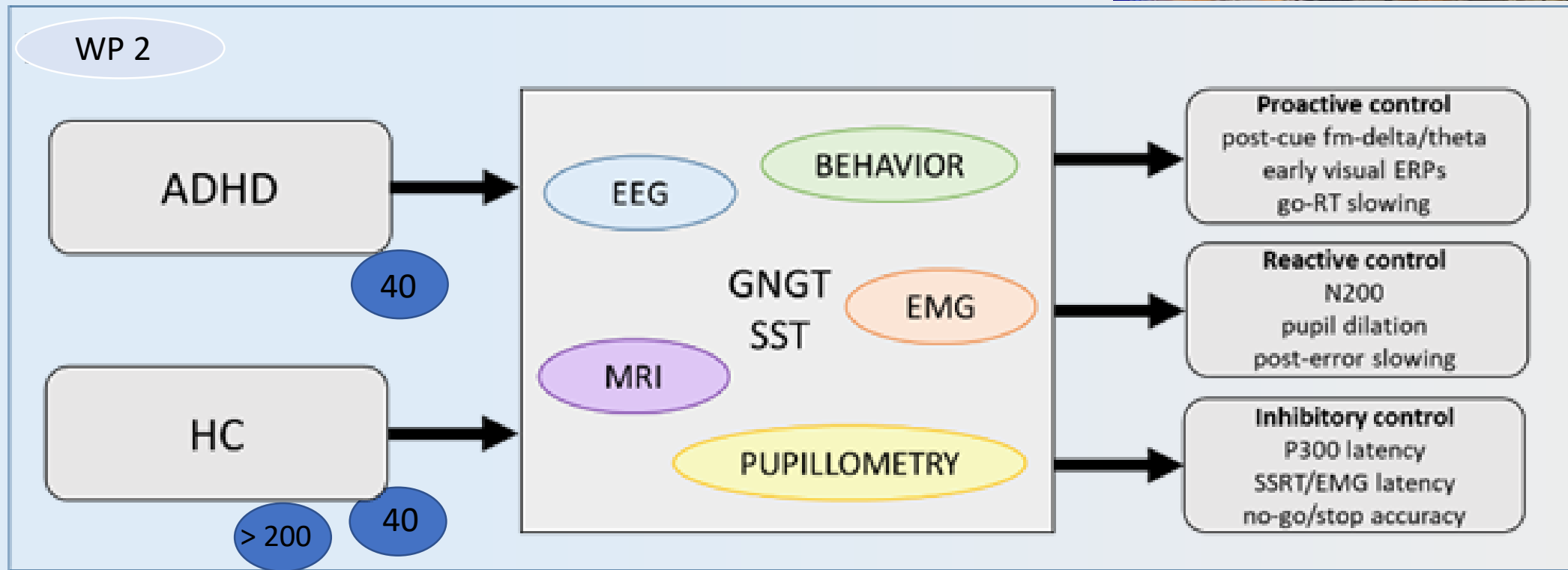
Voksne med ADHD – II

- Kognitiv kontroll: persepsjon, timing, vedvarende oppmerksomhet, responshearming, symptomer, hverdagsfunksjon sosialt, utdanning- og yrke
- Fenomenene studeres som elektrofysiologiske-, øyebevegelse-, nevropsykologiske- og symptom mål
- Pasienter med ADHD og friske kontrollpersoner mellom 18 – 68 år
- Helgeland, Vestfold og Oslo
- Primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten
- Ikke alvorlig psykisk lidelse, nevrologisk sykdom/skade eller rus

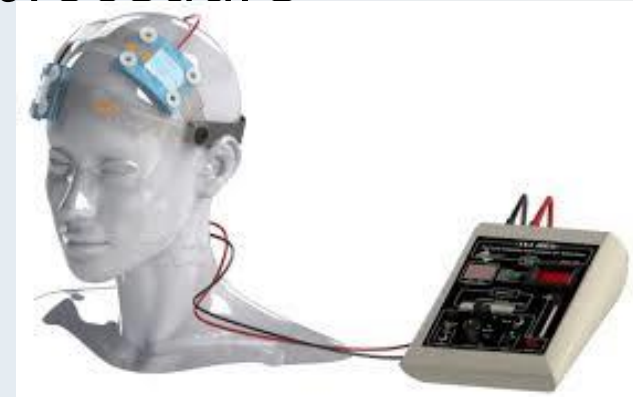

Hva trenger vi å vite?

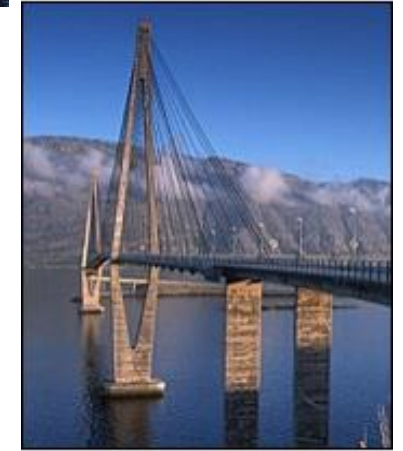
WP 3: Double-blind treatment study

- Adult ADHD treatment and sham-NF/tDCS procedure
- EEG- Neurofeedback/tDCS:
  - ✓ “proactive control”
  - ✓ “response inhibition”
  - ✓ Functioning in everyday living
- Collaboration with a research group at UiT

Visjon for veien videre...

- ✓ Videreutvikle gjennom klinikk, utdanning og forskning de nevropsykologiske helsetjenester til alle pasienter som trenger det
- ✓ Opprettholde gode samarbeidsrelasjoner
- ✓ Bærekraftig forskningsenhet innen nevropsykologi og hjerneavbildning
- ✓ Tydelig universitet- og sykehussamarbeid til kompetanseområder
- ✓ Internasjonalt samarbeid
- ✓ Gi et tydelig bidrag inn i det Nye Helgelandssykehuset

THANK YOU
FOR YOUR
ATTENTION

Finansiering: Helse Nord, Helgelandssykehuset, ADHD
Forskningsnettverket
REK: etisk godkjenning
NSD: Godkjent
Brukermedvirkning: ADHD Norge

